

Izvorno hrvatsko

1. Doroteja Jakupić u svečanoj narodnoj nošnji Koprivničkog Ivanca
(Fotografija vlasništvo D. Jakupić)
2. Polaznice Radionice veza Koprivničkog Ivanca: Valentina Besten, Maja Slukan, Martina Prosenjak, Marija Jakupić, Ivanka Slukan, Maja Medvarić, Ivana Jug, Marina Furkes, Željka Marčec, Petra Jakupić i Katarina Rodek s voditeljicom Radionice Dorotejom Jakupić. Snimila: R. Kotur Jakupić
3. Linija suvenira "Vez Koprivničkog Ivanca"
Snimila: R. Kotur Jakupić
4. Oznaka Gospodarske komore Hrvatske "Izvorno hrvatsko"

VEZ KOPRIVNIČKOG IVANCA

RAZVOJ SUVENIRA OD IDEJE DO ZNAKA

"IZVORNO HRVATSKO"

UVOD

*K*ad se turistički boravi izvan hrvatskih granica, običava se kupiti suvenir koji će gosta najbolje podsjećati na zemlju domaćina i na dane provedene u njoj. Iz, recimo, Španjolske, vratit ćete se s njihovim ako ne i izvornim, a ono barem dobro poznatim simbolima: bocom *sangrie*, okusom *paelle*, kasetom katalonskih narodnih pjesama i originalnim kastanjetama. U Hrvatskoj, primjerice, sve poznatiji dalmatinski suvenir postaju kamene *bunje*, minijature negdašnjih građevina od nevezana kamenja čije porijeklo seže do starobalkanskih, točnije starosredozemskih vremena. Ti, od drugdje primljeni elementi, etnografskom tradicijom urasli su u novu sredinu, preživjeli svoje iskonske nositelje i postali dio tradicijske narodne kulture Hrvata, njihov simbol i, naposljetku, njihov suvenir.

Mnogi se Podravci pitaju: što jest ili što bi mogao biti izvorni podravski suvenir? Sudeći po tradicionalnim koprivničkim "*Podravskim motivima*", sajmu izvorne umjetnosti, pjesme, plesa, hrane i suvenira, zalutali Španjolac ili Dalmatinac može kući ponijeti neki od licitarskih i medicarskih proizvoda, kupinovo vino, domaću voćnu rakiju te rukotvorine oplemenjene vezom s tradicijske nošnje Koprivničkog Ivanca koje izrađuje nekolicina Ivanjki.

To pokazuje da je stvaranje koprivničke suvenirske ponude zasada u rukama pojedinaca, samostalnih autora i proizvođača te njihovih inicijativa, a oni pak nisu zainteresirani za sustavniju i opsežniju proizvodnju suvenira jer njome ne ostvaruju niti najmanju dobit, stoga što - sviđalo se to nama ili ne - Podravinu posjećuje malo turista, a još je manje njih zainteresirano za kupnju kvalitetnog suvenira. S druge strane, suvenirnice na Jadranskoj obali, u obilju svojih, ne pokazuju interes za prodaju kontinentalnih suvenirskih predmeta.

Da je ivanečka vezena baština obilan izvor motiva primjenjivih u suvenirske i promidžbene svrhe, uočila je i koprivnička prehrambena industrija "Podravka" pa je stilizirani ivanečki vez stavila na svoje reprezentativno posuđe od poljskog porculana, na salвете, stolnjake i odoru osoblja u njihovim ugostiteljskim objektima, kako bi jelu i svemu oko jela dao starinski *štih*. No, taj program namjenjen je prvenstveno promicanju "Podravkinih" prehrambenih proizvoda, nema značaj općeg suvenira i nije u široj prodaji.

Suvenirna linija "Vez Koprivničkog Ivanca" koju je unatrag osam godina osmišljavala i izrađivala Doroteja Jakupić, a u listopadu 2000. godine znakom "*Izvorno hrvatsko*" obilježila Hrvatska gospodarska komora, prisutna je na podravskim, hrvatskim, europskim, čak i američkim kulturno - turističkim manifestacijama, no još ne zauzima položaj koji bi u skladu sa svojom kulturno - povijesnom podlogom i konzervatorsko - edukativnom te folklorno - turističkom ulogom trebala imati.

Ovdje je opisan dosadašnji razvoj autorskog suvenira "Vez Koprivničkog Ivanca", čiji je nastanak plod višegodišnjeg rada Doroteje Jakupić, njenih promišljanja i poznavanja bogate folkorne baštine rodnog Koprivničkog Ivanca. Njena osnovna namjera jest da to naslijede, između ostalog, i kroz suvenire prenese na mlađe naraštaje i time ga sačuva od nestanka i zaborava.

Kulturna baština hrvatskih sela poput Koprivničkog Ivanca bogat je izvor motiva za moguće hrvatske suvenire. Starinske predmete, koji su označili izvorni život naših predaka, može se uz određeni trud i inventivnost pre-

točiti u zanimljiv suvenir, primjerice, umanjenom, no istovjetnom izradom. Isto tako je i nošnja obilna vezom, plodna podloga za izradu najmaštovitijih suvenirima kojima za nastanak nedostaje još etuzijazam i trud folklornih zaljubljenika.

NARODNA NOŠNJA - TEMELJ NASTANKA SUVENIRA

Jedno od najznačajnijih naslijeđa župe Koprivničkog Ivanca, koju sačinjavaju sela Koprivnički Ivanec, Kunovec, Botinovec, Goričko i Pustakovec, jest živopisna i vezom bogata narodna nošnja. U toj je župi Koprivnički Ivanec jedino selo koje je u ovom dijelu Podravine zadržalo narodnu nošnju. U ivanečkoj narodnoj nošnji vrijednošću i ljepotom izdvaja se svečano tradicijsko ruho udanih žena. Ono je, između ostalog, dobitnik priznanja "Hrvatska tkanica" za najljepšu narodnu nošnju u Koprivničko - križevačkoj županiji dodijeljenom na izboru koji je organizirala Hrvatska televizija u sklopu svojeg serijala "Lijepom našom".

Ta se nošnja sastoji od ovih dijelova **čizme** (prvobitno crne, kasnije crvene s uresima), **podstuknjenka** (nabrana podsuknja s rubom od platnene šlinge), **opleće** (pamučna bluza bogato vezenih rukava s ukrasnim končanim trakama oko vrata, oko zapešća i na prednjici te plešnim gumbima), **robača** (bogato nabrana suknja u pet pola od konoplje ili lana, kasnije pamuka), **potšpice** (uska platnena traka s urešenim rubom), **poculica** (bogato vezena kapica), **špice** (kukičana čipka na poculici), **pantlin** (svilena traka s cvjetnim motivima i šikom - metalnim pulijama), **frtun** (crna lastinska pregača na falde), **pojas** (tkana traka koja se omota oko struka), **peča** (prvobitno marama od bijelog čipkanog tila, kasnije od jednostavnijeg tila s bogatom platnenom šlingom na rubovima), **robec** (uz rub bogato izvezena marama na crnoj čoji, plišu i lastinu s točkanim obodom na kojem su brojne omče od vune, tzv. štranclji te tibetna s cvjetnim motivima u crvenoj, ljubičastoj, višnjevoj i vinskoj boji), **kožulec** (prsluk od crnog baršuna urešen trobojkama, šujtešima i regicama te obodom od krzna), **kraluši** (ogrlice od kuglica u bojama), **iglice** (ukrasne kopče na prsluku) i **ropček** (maramica, nosila se u ruci, a pri plesu za pojasom).

Sastavnica ivanečke nošnje je i točnost njena oblačenja. Prvo se obuju **čizme**, zatim se obuče **podstuknja**, potom **opleće** i dobro izglačana **robača**. Kosa se počeslja na razdjeljak i otraga namota na **kofrtalo** te se oko glave stave **potšpice**. Na to se onda natakne **poculica** sa **špicama** i **pantlinom**. Oko uha i na čelu slože se **frbetlini**, simpatični tanki kratki uvojni kose. Na **robaču** se stavi **frtun**, tako da nije kraći od robače te se omota tkani crveni pojas. Slijedi slaganje **peče** na ramena njeni krajevi se preklape s desne strane na lijevu i zataknu za pojas. Na to se stavi **robec** na isti način, s tim da ga se uredno složi oko vrata i na ramenima pa mu se otraga krajevi lagano zavežu. Na robec dolazi **kožulec** te nakon što se **peča**, **robec** i **kožulec** još jednom poravnaju, stavljaju se **kraluši** i **ropček** u ruku.

VEZ S NOŠNJE KOPRIVNIČKOG IVANCA

Najljepši dijelovi ivanečke nošnje su rukavi **opleća**, **poculica** i **ropci** starije izrade, stoga što su bogato vezeni osobitim ivanečkim vezom koji je nezaobilazan dio folklorne i kulturne baštine Hrvatske, odnosno Koprivničkog Ivanca. Rukavi na **opleću** bogato su izvezeni opšivavanjem bodom lančića u mnogobrojnim maštovitim motivima, pronađenim u neiscrpnom bogatstvu boja i oblika seoskog prirodnog okruženja. Najčešći vezeni motivi na rukavima **opleća** su: veliki i mali **tulipani**, **vorice**, **srčeka**, **racine steze**, velike i male **ruže**, **turnjeki**, **zvončići**, **list deteline**, **frke** i dr. Najčešća osnovna boja veza ne rukavima je crvena, a njoj se dodaju zelena, plava, bijela, narančasta, ljubičasta i crna boja.

Uz industrijski izradene **tibetne ropce**, bolje stojeće žene nosile su rupce vezene od čoje i **lastina**. Na marama se našivavao bogat sitan vez: **tulipani** i **ružice**, zatim cvet **ivančice** i **durdeka**, **potočnice**, **klasovi**, **grozdovi**, **listovi**, **šipkove ruže**, **kukolj**, **vitice**, **srčeka**, **kolobari**, **trobojke**, crvene i bijele **kockice sa šahovnice** i dr. Boje veza koje prevladavaju na maramama su one iz prirode: crvena, zelena, crna, plava, narančasta i ljubičasta.

Na gusto izvezenoj kapici, poculici, najčešći motivi su oni koji se nalaze i na rukavu: **vorice**, **tulipani**, **ružice**, **srčeka**, **list deteline**, **žireki** itd. Poculica se, kao uostalom i sav ivanečki vez, našivava bez nacrti pa se na taj način dobiva jedinstvenost svakog pojedinačnog vezenog dijela nošnje. Počinje se vesti od središta tkanine prema rubovima i mnoge poculice u tom središtu imaju izvezen poseban motiv, tzv. **krunu**, od koje se potom

uokolo nastavljaju vesti uobičajeni motivi u već pobrojanim bojama. Na prostoru između izvezenih motiva našivavaju se *klini*, a na rubove pojedinih motiva na *poculici* prišivaju se metalne *pulije* (šljokice).

FOLKLORNA TRADICIJA - OKRUŽENJE RAZVOJA SUVENIRA

To što su se ivanečka narodna nošnja i njen sitan bogat vez očuvali sve do današnjih dana, može se zahvaliti i folklornoj tradiciji Koprivničkog Ivanca. Društvo izvornoga folkloru u tom je mjestu osnovano daleke 1928., a djelovalo je prvobitno do 1945. godine. Stanka u radu Društva, koja je nastala nakon drugog svjetskog rata, završila je 1967. kada su Doroteja Jakupić, njena obitelj i ostali sumještani obnovili rad Društva izvornog folkloru Koprivnički Ivanec. Ono je u idućih dvadeset godina ostvarilo svoje zlatno doba s brojnim događanjima i nastupima.

Koprivnički Ivanec imao je svoju poznatu tradicionalnu smotru "Ivanečki kresovi", trodnevnu manifestaciju narodnih nošnji, pjesama i plesova iz svih krajeva tadašnje države i inozemstva, bogato osmišljenu folkornim sadržajima u Ivanču i Koprivnici. Na "Kresovima" se velika pozornost poklanjala izvornosti folklorne baštine pa su privlačili brojne posjetitelje i stvarali trajna prijateljstva folklornih entuzijasta kakvi su bili članovi DIF-a Koprivnički Ivanec na čijim leđima je ležala cijelokupna organizacija smotri. Posljednji, trinaesti "Ivanečki kresovi" održani su 1988. godine i posljednje što je Društvo izvornog folkloru Koprivnički Ivanec izvelo, bila je priredba u koprivničkom Domu kulture u kojoj je prikazan izvoran tijek ivanečke svadbe s istim običajima kakvi su postojali stoljeće ranije.

S osamostaljivanjem Hrvatske ponovno se budi želja i potreba za folklorno - kulturnim druženjem te zaštitom i promicanjem vlastite kulturne baštine. Stoga je pedesetak Ivančana, uglavnom mladih ljudi i školaraca, u lipnju 1998. počelo uvježbavati ivanečke plesove i pjesme te je obnovljen rad i provedena registracija Društva izvornog folkloru Koprivničkog Ivanca.

PREGALAŠTVO DOROTEJE JAKUPIĆ

Doroteja Jakupić rođena je Ivanjka, nekad tvornička radnica i poljoprivrednica, danas umirovljenica. Osoba je velike životne energije i upornosti, odgojena da cijeni i voli svoju kulturnu baštinu. Više od trideset godina folkloru je aktivistica, a i u vrijeme društvenoga zatišja u Koprivničkom Ivanču, njen folklorni i kulturni rad nije prestajao. U povodu pedesete godišnjice "Ivanečkih kresova" organizirala je 1978. u svom mjestu izložbu ivanečkih starina: od narodne nošnje, tkanica, stoljnjaka, ručnika, posteljine do oruđa kojima su se izrađivale domaće tkanine.

Pred domovinski rat Doroteja je s kćerkom Marinom i još sedam sumještanki organizirala vezenje nove crkvene opreme (tri garniture od po pet entependija, šest oltarnika, garnituru za tijelovsku procesiju i nove zastave) te je obnovila zastavu iz 1906. godine s vezom i uljanom slikom, darom hrvatskih iseljenika iz Amerike ivanečkoj mladeži. I sama se bavi slikarstvom, pretežno tehnikama ulja na platnu i pastela te je s pjevačkim zborom "Podravka" ostvarila brojne nastupe. Oduvijek svjesna važnosti i potrebe očuvanja kulturne baštine, Doroteja se posljednje desetljeće intenzivno usmjerila na izvorno vezenje, podučavanje mladih toj vještini te na stvaranje izvornog suvenira pri čemu ustrajno i nepokolebljivo inzistira na potpunom poštivanju izvornosti i ne dopušta improvizacije. Sve je to njen doprinos čuvanju izvornog ivanečkog umijeća vezenja.

Doroteja je također organizatorica snimanja i autorica dokumentarnog video - zapisa, naslova "Hrvatska kulturna baština - Sačuvajmo identitet Koprivničkog Ivanca", na hrvatskom i engleskom jeziku u trajanju od 35 minuta. U filmu su opisani običaji i negdašnji način života u Koprivničkom Ivanču, njihova nošnja, rad folklornog društva i Radionice ivanečkog veza te je predstavljen izvorni vezeni suvenir. Dio iz svoje zbirke Doroteja je darovala fundusu Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu, američkom ogranku Hrvatske bratske zajednice u Orlando, Međunarodnom klubu žena u Zagrebu te udruzi limene glazbe u Koprivničkom Ivanču. Doroteja satima truda, iglom i koncem na domaćem platnu oživljava ivanečku kulturnu tradiciju i tim oplemenjenim predmetima obogaćuje našu svakodnevicu i turističku ponudu. Za rad na očuvanju hrvatske i ivanečke kulturne baštine, Poglavarstvo općine Koprivnički Ivanec predložilo je Doroteju Jakupić za dodjelu odlikovanja Republike Hrvatske.

RAZVOJ SUVENIRA "VEZ KOPRIVNIČKOG IVANCA"

Ovaj suvenir prošao je svoju evoluciju od raznoraznih, uglavnom platnenih, upotrebno - ukrasnih predmeta (na kojima su, osim motiva s narodne nošnje Koprivničkog Ivanca, ivanečkim vezom bili izrađeni i razni domoljubni, religijski te tradicijski motivi), preko raznolikih suvenirskih sličica s izabranim motivima s nošnje do cjelovitog određenja suvenirskog proizvoda u pogledu njegova oblika, veličine, izbora motiva, vrste okvira i ambalaže.

NASTANAK IDEJE

Prije dvadesetak godina Doroteja je, kao članica tadašnjeg Aktiva žena Koprivničkog Ivanca (današnje Udruga žena "Hrvatsko srce"), osmišljavala izgled, kroji i materijal za haljine koje će se sašiti, kako je to već običaj, kao odore Udruge. Tada je došla na ideju da se uz haljine izrade posebni amblemi u obliku srca s izvezenim motivom s rukava ivanečke narodne nošnje. Bio je to zaseban predmet koji se mogao stavljati i na drugu odjeću, a ujedno i poslužiti kao suvenirski poklon kakav je nedostajao manifestaciji poput "Ivanečkih kresova". Tada su Bara Vrabelj i Doroteja Jakupić izradile oko 70 amblema koje članice ivanečkog "Hrvatskog srca" prigodno nose i danas.

RAZNORODNOST SUVENIRSKIH IDEJA

Polazeći od osnovnih osobina koje bi budući suvenir trebao imati: izvorni vez s rukava opleća i *paculice* te domaći ekološki materijali (platno od lana i konoplje, drvo i papir), Doroteja je osmišljavala brojne suvenirske ukrasne i upotrebne predmete: stolnjake, tabletiće, manje i veće torbe, naprtnjače, navlake za naočale i putovnice, prigodne čestitke, izvorne novčanike (*mošnje*), držače poslužavnika, odjeću (bluze, suknje, poja-sevi) i uokvirene suvenirske sličice. Na tim predmetima unikatno su našiveni neki od brojnih motiva izvornog veza narodne nošnje Koprivničkog Ivanca. Osim u izradi narodnih nošnji, Doroteja se iskušala i u novoj 'slikarskoj' tehnici: na domaćem platnu iglom i koncem 'oslikala' je motive iz života podravskog seljaštva: prošćenje, žetvu, Božić, Ivanjku, cintor crkve sv. Ivana Krstitelja i druge.

SUVENIRI S VEZOM NA IZLOŽBAMA I MANIFESTACIJAMA

Cijela zbirka ručnih radova s ivanečkim vezom, koji su preteče kasnijih suvenira, do 2000. godine postojala je uglavnom kao izložak u prigodnim kulturnim događanjima i kao osobni autorični pokloni. Prva izložba Doroteje Jakupić i njene sestre Katarine Vrban održana je 1994. u koprivničkoj "Podravki" pod nazivom "Božićne inspiracije" i predstavila je njihove prigodne vezene stolnjake i tabletiće. Iste je godine u povodu dvadesete godišnjice prvih "Ivanečkih kresova" održano predstavljanje Koprivničkog Ivanca u društvu "Podravec" u Zagrebu, na kojem su sa svojim radovima sestre također sudjelovale. Tom prigodom prvi put su bile izložene Dorotejine suvenirske sličice.

Doroteja je redovna izlagateljica na sajmu "Podravski motivi" od 1996. Posljednje dvije godine na toj manifestaciji uz svoj rad ona predstavlja i rad djevojčica iz Radionice veza Koprivničkog Ivanca, koju je osnovala i vodi pri tamošnjem Društvu izvornog folkloru. U tim su prigodama posjetitelji "Podravskih motiva" mogli uživo vidjeti izradu ivanečkog veza. Osim spomenutih izložbi, iste 1997. Doroteja bilježi izlaganje na koprivničkim "Danima hrvatske knjige" i Svjetskom sajmu zagonetača u Koprivnici te skupno na Međunarodnom sajmu turizma ITTF-u na Zagrebačkom velesajmu kao i nastup na izložbi u Samoboru pod geslom "Žene Hrvatske ženama svijeta" u povodu predstavljanja stvaralaštva žena s hrvatskih sela na svečanosti "Dostojanstvo žene i djeteta" u Ženevi.

Ta izložba povezana je s velikim uspjehom Dorotejinih suvenira: sudjelovanjem u mozaiku "Hrvatska ptica mira" koji je trajno izložen u zgradi veleposlanstva Ujedinjenih naroda u Ženevi. Sredinom listopada 1997. u Ženevi je održan tradicionalni Summit žena svijeta na kojem su žene sa svih kontinenata predstavile svoje

izvorno stvaralaštvo. U organizaciji Grupe žena Samobora i Hrvatske zajednice "Srcem do mira", koje su u Ženevi predstavljale Hrvatsku, i uz pomoć emisije Hrvatske televizije "Dobro jutro, Hrvatska", napravljen je veliki zemljovid Hrvatske nazvan "Hrvatska ptica mira". Zemljovid je sastavljen od uzoraka tkanja, vezova i čipki s izvornih narodnih nošnji koje su izradile žene iz svih krajeva domovine. Dorotejina dva rada s ivanečkim vezom sastavni su dio tog mozaika ručnih radova i smješteni su na zemljovidu na mjestu gdje se nalazi Koprivnički Ivanec. Nakon što je mozaik hrvatskih rukotvorina predstavljen na svjetskoj priredbi u čast žene i ženskog rukotvorstva, ostao je trajni ženevski izložak.

Van granica Hrvatske Dorotejini radovi predstavljeni su za gostovanja KUD-a "Koprivnica" u Sjedinjenim američkim državama u Orlandu na Floridi, na poziv tamošnje Hrvatske bratske zajednice, a kod kuće još i na susretima limenih glazbi u Koprivničkom Ivancu te manifestacijama "Rasinjski Vuzem" u Rasinji.

RADIONICA VEZA KOPRIVNIČKOG IVANCA

U sklopu Društva izvornog folkloru djeluje i Radionica izvornog veza Koprivničkog Ivanca koji je Doroteja Jakupić osnovala i organizirala 1998. te je samostalno i bez naknade vodi već treću godinu. Kako se unazad četiri desetljeća škrinja s ivanečkim folkornim blagom prazni i ono malo izvornih nošnji što je do danas preostalo nagrizu zub vremena, a njihovom bogatom vezu prijete potpuni nestanak i zaborav, Doroteja je to odlučila spriječiti pa je okupila djevojčice Koprivničkog Ivanca od 2. do 7. razreda osnovne škole i počela ih učiti vještini izrade njihova izvornog veza. Djevojčice su to odlično svladale i već za Božić iste godine imale su u crkvi sv. Ivana Krstitelja u Koprivničkom Ivancu prvu izložbu svojih, isključivo izvornih, rukotvorina. Osim u mjesnoj crkvi, a za prošlogodišnji Uskrs i u njihovoj školi, djevojčice su dvije godine za redom na "Podravskim motivima" našivavale pred posjetiteljima te im ponosno pokazivale svoje radove izradene s puno strpljenja, marljivosti i ljubavi. Osim vještini vezenja, djevojčice u Radionici uče i o izgledu i pravilnom oblačenju njihove nošnje te narodnim običajima njihovih prabaka i pradjedova.

Kroz Radionicu je dosada prošlo oko trideset učenica, koje našivavajući ivanečki vez, uče samostalno izradivati baštinjenu narodnu nošnju, a ujedno i suvenire s autentičnim ivanečkim vezom što je najbolji način da se taj dio hrvatskog kulturnog naslijeđa sačuva od nestanka.

SUVENIR "VEZ KOPRIVNIČKOG IVANCA" - DOBITNIK ZNAKA "IZVORNO HRVATSKO"

Izrađujući razne suvenirne vezene predmete, sudjelujući na izložbama i kulturnim manifestacijama i upoznavajući se sa stručnim i strukovnim zahtjevima koji se postavljaju pred takav proizvod da bi postigao značenje, vrijednost i kakvoću izvornog, Doroteja Jakupić osnovala je tvrtku za proizvodnju suvenira, vezenih sličica i poculica "Baština", osmislila konačni oblik i izgled linije suvenira "Vez Koprivničkog Ivanca" te zatražila od Hrvatske gospodarske komore potvrdu njegove izvornosti i kvalitete.

PROJEKT VIZUALNOG OZNAČAVANJA HGK-e

Tražeci podršku za razvoj suvenira, Doroteja Jakupić svoj je prijedlog prijavila na nekoliko natječaja: od onog Hrvatske turističke zajednice za odabir službenog suvenira do onog Zagrebačke banke za dodjelu donacije za očuvanje kuturne bašine, no bez uspjeha. Ni "kod kuće" u Koprivničkom Ivancu i Koprivnici nije naišla na konkretniju podršku za daljnji razvoj suvenira.

Izvornost i kvalitetu Dorotejinih suvenira prepoznala je Hrvatska gospodarska komora koja je prije četiri godine pokrenula Projekt vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda. Projektom se želi obilježiti najkvalitetnije hrvatske proizvode i tako potaknuti razvoj domaće proizvodnje, podići razinu kvalitete hrvatskih proizvoda i proizvodnih tehnologija, poticati stvaralaštvo, kreativnost, izvornost, razvojno istraživanje, inovacije i izumiteljstvo kao i promovirati hrvatsku državu i stvarati hrvatski identitet na svjetskom tržištu.

HGK uspostavila je mehanizam pomoću kojeg struka, preko neovisnih i multidisciplinarnih tehničkih odbora, procjenjuje tvrtke i njihove proizvode te odlučuje o dodjeli jednog od znakova: "Hrvatska kvaliteta" za proizvode koji po kvaliteti ne zaostaju za najvišim svjetskim dostignućima i "Izorno hrvatsko" za proizvode koji su plod, osim iznadprosječne kvalitete, i inovativno - inventivnog rada hrvatskih proizvođača ili proizlaze iz izvorne hrvatske tradicije, odnosno koji su hrvatski i ujedno jedinstveni u svijetu.

POSTUPAK DODJELE ZNAKA "IZVORNO HRVATSKO" SUVENIRIMA "VEZ KOPRIVNIČKOG IVANCA"

Projekt vizualnog označavanja kvalitetnih i izvornih hrvatskih proizvoda je dragovoljan pa je tako za dodjelu znaka "Izorno hrvatsko" tvrtka "Baština" iz Koprivničkog Ivanca prijavila HGK-i svoj proizvod, liniju suvenira "Vez Koprivničkog Ivanca" autorice Doroteje Jakupić. Kako HGK daje Projektu vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda tehničku podršku i jamstvo ozbiljnosti, a ne utječe na sam izbor proizvoda, suveniri su predani nezavisnoj tehničkoj komisiji u kojoj su bili priznati hrvatski stručnjaci za tekstil i tekstilne proizvode i to: prof. dr. sci. Ružica Čunko, prof. Zlatka Mencl - Bajs i prof. dr. sci. Dubravko Rogale sa zagrebačkog Tekstilno - tehnološkog fakulteta te prof. Nerina Eckhel iz Etnografskog muzeja iz Zagreba. To povjerenstvo razmatralo je hrvatsko porijeklo i izvornost suvenira, njegovu kvalitetu, dizajn, jednostavnost uporabe, trajnost, prirodnost materijala i ostalo te je svoju pozitivnu preporuku o kvaliteti i izvornosti suvenira dostavilo Savjetu za realizaciju Projekta vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda.

Savjet projekta sačinjavali su Ruđer Friganović iz HGK-e, Branko Jordanić iz Državnog inspektorata, dr. Jakša Topić iz Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo, mr. sci. Miroslav Matasović iz Centra za unapređivanje kvalitete HGK, Gordana Borojević iz Ministarstva turizma, mr. sci. Miroslav Božić iz Ministarstva Poljoprivrede i šumarstva, mr. sci. Željko Kuprešak iz Ministarstva vanjskih poslova, Ines Paškvan Kangler iz Hrvatske turističke zajednice, mr. sci. Dijana Katica iz "Hrvatskog farmera" d.d. i Ivan Lesica iz Hrvatske obrtničke komore. Nakon neovisne ekspertne skupine i ovi navedeni stručnjaci iz institucija zainteresiranih za provođenje ciljeva Projekta složili su se da je linija suvenira C0051 "Vez Koprivničkog Ivanca" Doroteje Jakupić i proizvođača "Baštine" iz Koprivničkog Ivanca, kvalitetan i izvoran hrvatski proizvod te su mu na sjednici Savjeta projekta vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda održanoj 12. listopada 2000. dodijelili pravo uporabe znaka "Izorno hrvatsko". Tako se taj ivanečki suvenir našao u vrijednom društvu od zasada samo jedanaest izvorno hrvatskih proizvoda ("Podravkina" Vegeta, "Kraševa" Bajadera, "Plivin" Sumamed, "Zagrebački melem"...). Proizvodi označeni s "Izorno hrvatsko" i "Hrvatska kvaliteta" predstavljani su katalogom kojeg je izdala HGK i koji je odaslan u sva hrvatska veleposlanstva i na inozemne turističke sajmove.

SUVENIRI NOSITELJI ZNAKA "IZVORNO HRVATSKO"

Prema ugovoru broj U/C0051/10-00 sklopljenom između HGK-e i "Baštine" iz Koprivničkog Ivanca, toj je tvrtki dodijeljeno pravo uporabe znaka "Izorno hrvatsko - Croatian Creation" za označavanje linije ovih vrsta suvenirskih proizvoda Doroteje Jakupić: Vez Koprivničkog Ivanca - **poculica sa špicama** (kapica, dio ženske narodne nošnje, vezena pamučnim višebojnim koncem na domaćem platnu, s kukičanom čipkom i metalnim pulijama), Vez Koprivničkog Ivanca - **poculica bez špica** (kapica, dio ženske narodne nošnje, vezena pamučnim višebojnim koncem na domaćem platnu s metalnim pulijama), Vez Koprivničkog Ivanca - **tulipani**, motiv s rukava opleća ženske narodne nošnje s izvezenim potpisom (domaće platno, višebojni konac, omot od smeđeg valovitog kartona, predmet predviđen za uokviravanje po želji), Vez Koprivničkog Ivanca s potpuno izvezenim **motivom br. 1 s rukava** opleća ženske narodne nošnje (domaće platno, višebojni konac, ostakljeno i s okruglim drvenim okvirom u kutiji od smeđeg valovitog kartona), Vez Koprivničkog Ivanca s **motivom br. 2 s rukava** opleća ženske narodne nošnje (domaće platno, višebojni konac, ostakljeno i s okruglim drvenim okvirom u kutiji od smeđeg valovitog kartona), Vez Koprivničkog Ivanca s potpuno izvezenim **motivom br. 1 s poculice i rukava** opleća ženske narodne nošnje (domaće platno, višebojni konac, ostakljeno i s okruglim drvenim okvirom u kutiji od smeđeg valovitog kartona), Vez Koprivničkog Ivanca s **motivom br. 2 s poculice i rukava** opleća ženske narodne nošnje (domaće platno, višebojni konac, ostakljeno i s okruglim drvenim okvirom u kutiji od smeđeg valovitog kartona), Vez Koprivničkog Ivanca - tabletić **ružice**, motiv s rukava opleća

ženske narodne nošnje s izvezenim potpisom (domaće platno, višebojni konac, u omotu od smeđeg valovitog kartona).

"VEZ KOPRIVNIČKOG IVANCA" U "STOLJEĆU PROMJENA"

Od prosinca 2000. do svibnja 2001. godine u Hrvatskom povijesnom muzeju održana je izložba "Stoljeće promjena". Autorica idejne koncepcije izložbe je viša kustosica muzeja mr. sci. Rhea Ivanuš. Izložbom je predstavljen život u Hrvatskoj tijekom 20. stoljeća kroz prikaz povijesnih uzroka promjena u njihovom kronološkom slijedu, pri čemu se željelo istaknuti da se upravo u tom stoljeću hrvatski narod oblikovao kao nacija, što je tek krajem 20. stoljeća (koje je na hrvatskim prostorima sadržavalo pet državnih ustroja, dva gospodarsko - politička sustava i tri rata) rezultiralo stvaranjem samostalne države. U izložbi nisu zanemareni ni izumitelji, pronalazači, nobelovci, glazbenici, sportaši, umjetnici i ostale osobe koje su obilježile 20. stoljeće.

U završnici toga puta kroz hrvatsku povijest prošlog stoljeća svoje mjesto našli su i predmeti koji su u sklopu vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda prepoznati kao autohtoni hrvatski proizvodi i rezultat hrvatske tradicije te obilježeni prestižnim znakom "Izvorno hrvatsko". "Vez Koprivničkog Ivanca" Doroteje Jakupić bio je 673. izložak izložbe "Stoljeće promjena" Hrvatskog povijesnog muzeja u dijelu koji predstavlja razdoblje "Samostalna Hrvatska 1991. - 2000." Tijekom izložbe posjetiteljima je prikazivan i već spomenuti dokumentarni video - zapis "Sačuvajmo identitet Koprivničkog Ivanca".

BUDUĆNOST SUVENIRA "IVANEČKI VEZ"

Izvorne vezene rukotvorine Doroteje Jakupić, koje ona vještom rukom stvara unikatno, umjetničkim smislom i sviješću o vrijednosti ivanečkih kulturnih korijena, tijekom svih izložbi i manifestacija na kojima su bile predstavljene, privukle su pozornost mnogih posjetitelja. Iako je dio njih zainteresiran za vezene suvenirne predmete tek kao oku ugodan ukras na polici, oni su u prvom redu namijenjeni domaćim i stranim ljudima koji ih prepoznaju kao škrinju s baštinenim folklorom i blagom i koji su svjesni da bi ono moglo, kad ode posljednja generacija ivanečkih žena koje još znaju kako se izvorno izrađuje ivanečki vez, polako i nepovratno nestati. Iako suvenir "Vez Koprivničkog Ivanca" obuhvaćaju (po dimenzijama i količini veza) manje i cijenom prihvatljivije primjerke, većinom su namijenjeni domaćim ljudima te posebice strancima koji žele i znaju prepoznati vrijednost izvornog unikatnog ručnog rada s povijesnim motivima. U skladu s time, suvenir "Vez Koprivničkog Ivanca" trebali bi naći svoje mjesto u zavičajnoj, dakle nekoj budućoj ivanečkoj odnosno koprivničkoj suvenirnici kao mjestu odakle potječe, i u posebnim prodavaonicama, uglavnom suvenirnicama i tzv. gift shop - ovima, smještenim u hotelima i drugim turističkim objektima u kojima se kreće veći broj domaćih i stranih gostiju. Ivanečki suvenir ujedno može biti vrlo vrijedan i lijep dar dragim osobama i poslovnim suradnicima sklonim povijesno - kulturnim vrednotama, kao i ures tradicionalno opremljenih objekata i stanova.

Ideja vodilja Doroteje Jakupić je mlade Ivančanke naučiti izrađivati izvorni vez s *rukava*, *počulice* i *ropca*, njihove stare i bogate narodne nošnje, i ujedno im praktično pokazati kako to znanje pretočiti u vrijedan suvenir. Ako, smatra Doroteja, zahvaljujući mogućoj, ali zasada nepostojećoj pomoći neke mjerodavne organizacije ili zajednice ili možebitno značajnijem zanimanju budućih turista, taj suvenir postane nešto više od njenog hobija i ako ga mladi počnu obimnije izrađivati uz određenu dobit, možemo imati jamstvo da će biti ispunjena najvažnija uloga suvenira "Vez Koprivničkog Ivanca": da dio jedinstvenog folklornog naslijeđa tog hrvatskog sela otme od zaborava i ostavi ga budućim naraštajima u naslijeđe. Ne brojeći vrijednu mogućnost obogaćenja naše turističko - suvenirne ponude, već je spomenuti razlog dovoljan da se konkretnije podupre razvoj suvenira "Vez Koprivničkog Ivanca".

Literatura:

1. Milovan Gavazzi, *Baština hrvatskog sela*, Zagreb, 1991.
2. Franjo Brdarić: *Arhidakonat Komarnički (1334. - 1934.)*, Podravski zbornik, Koprivnica, 1994.
3. Renata Kotur Jakupić: "Mladi uče izvorni vez, pjesme i plesove", *Večernji list*, 21. 8. 1998.

4. Renata Kotur Jakupić: "Dorotejin ivanjski vez", Večernji list, 16. 10. 1997.
5. Katalog dobitnika znakova "Hrvatska kvaliteta" i "Izvorno hrvatsko", Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, 2001.
6. Pravilnik o znakovima vizualnog označavanja hrvatskih proizvoda, HGK, Zagreb, 16. 12. 1999.
7. Stoljeće promjena, katalog izložbe, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2000.

Napomena: Nazivi dijelova nošnje Koprivničkog Ivanca zapisani su prema opisima Doroteje Jakupić.

SUMMARY

Renata KOTUR JAKUPIĆ

EMBROIDERY OF KOPRIVNIČKI IVANEC

Development of the souvenir from an idea to the label "Croatian Creation"

In the past decade in Croatia, there were frequent deliberations about a top-quality Croatian souvenir. Some of the most effectual souvenirs offered by the Koprivnica region are the items decorated with the original embroidery of the traditional ceremonial women's garments from Koprivnički Ivanec. Among them, the most distinguished place is taken by the souvenir line named "Embroidery of Koprivnički Ivanec" by Doroteja Jakupić.

These souvenirs are made from cotton thread on home-made linen and hemp fabrics which have been hand-embroidered with some of numerous original motifs from Ivanec. This is the first officially acknowledged Croatian embroidered souvenir, since the Croatian Chamber of Economy awarded it with the right to have the visual code (label) "Croatian Creation". Only authentic Croatian products can be awarded such a label.

The "Embroidery of Koprivnički Ivanec" is a souvenir created in a rich cultural and folklore tradition of the village and is the product of Doroteja Jakupić's work on the promotion of the authentic embroidery. Assuming the deserved position would help to realize the most important aim of these souvenirs; to preserve a part of culturally unique heritage of Koprivnički Ivanec; to protect it from oblivion and to hand it over to the coming generations as a heritage. This article is a contribution to this endeavor.